

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

**Dumpster diving – nový způsob neplýtvání potravinami
a snižování environmentálních dopadů**

Martin Kovařík

Bakalářská práce

v prezenčním studiu oboru Environmentální studia a udržitelný rozvoj

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Daněk, Ph.D.

Olomouc 2019

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá fenoménem dumpster divingu coby aktuálním proudem v environmentálním aktivismu, jehož cílem je přispět ke snížení plýtvání potravinami. Stěžejní část je věnována vlastnímu představení tohoto fenoménu, dílčí části pak historii, společenskému pohledu na dumpster diving, zdravotním rizikům, postojům potravinových řetězců k dumpster divingu, incentívám, jež vedou k danému chování, snižováním environmentálních dopadů, k nimž dumpster diving přispívá, jeho legislativním souvislostem, případně též jeho vztahu k freeganismu. Cílem je představit a kriticky posoudit fenomén dumpster divingu pomocí rešeršních a komparativních metod.

Klíčová slova:

dumpster diving, plýtvání potravinami, environmentální aktivismus, postoje potravinových řetězců, snižování environmentálních dopadů, freeganismus

Abstract

The bachelor's thesis examines dumpster diving phenomenon as an actual course in environmental activism which aims to contribute to reduce food waste. Main part is devoted to introducing this phenomenon, other parts are focused on historical view, society perspective, health risks, stances of food chains, incentives which lead to given behaviour, reducing of environmental impacts to which dumpster diving contributes, legislative connections, alternatively also its relation to freeganism. The aim is to introduce and critically assess the phenomenon of dumpster diving using research and comparative methods.

Key words:

dumpster diving, food waste, environmental activism, stances of food chains, incentives, reducing environmental impacts, freeganism

Prohlášení

Já, Martin Kovařík, prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod odborným vedením Mgr. Tomáše Daňka, Ph.D. Veškerou použitou literaturu jsem uvedl v seznamu citovaných zdrojů.

V Olomouci dne 1. 4. 2019

.....

Martin Kovařík

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce Mgr. Tomáši Daňkovi, Ph.D. za jeho čas, ochotu a všechny cenné rady a připomínky. Dále bych chtěl poděkovat své rodině a přátelům, kteří mne po celou dobu psaní podporovali.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin KOVAŘÍK**
Osobní číslo: **R16325**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Environmentální studia a udržitelný rozvoj**
Název tématu: **Dumpster diving - nový způsob neplýtvání potravinami
a snižování environmentálních dopadů**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se bude zabývat dumpster divingem coby aktuálním proudem v environmentálním aktivismu, jehož cílem je přispět ke snížení plýtvání potravinami. Stěžejní část práce bude věnována vlastnímu představení tohoto fenoménu, dílčí části pak postojům potravinových řetězců k dumpster divingu, jeho legislativním souvislostem a rizikům, případně též jeho vztahu k freeganství. Cílem je představit a kriticky posoudit fenomén dumpster divingu pomocí rešeršních a komparativních metod.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **10 - 15 tisíc slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Rombach, Meike and Vera Bitsch. Food Movements in Germany: Slow Food, Food Sharing, and Dumpster Diving. International Food and Agribusiness Management Review. International Food and Agribusiness Management Association - IFAMA (2015), 18(3), 1-24.
Hoffman, John. The Art and Science of Dumpster Diving. Port Townsend: Loompanics (1993). ISBN 1-55950-088-3v
Bedřich, Adam. Alternativní způsoby života v městském prostředí na příkladu dumpster divingu. Univerzita Pardubice (2009), bakalářská práce. 56 s.
Kliková, Jana a Lenka Brunclíková. Dumpster diving: mezi etikou a zákonem. In: AntropoWebzin [online]. Praha: AntropoWeb (2017), s. 1-8 [cit. 2018-04-13]. ISSN 8018807. Dostupné z:
<http://www.antropoweb.cz/webzin/index.php/webzin/issue/view/27>
Janice Tibbetts, Freegans risk the hazards of dumpster diving. CMAJ (April 16, 2013) 185 (7) E281-E282; DOI: <https://doi.org/10.1503/cmaj.109-4422>
Eighner, Lars "On Dumpster Diving,"New England Journal of Public Policy (1992): Vol. 8: Iss. 1, Article 7.Available at:<http://scholarworks.umb.edu/nejpp/vol8/iss1/7>

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Tomáš Daněk, Ph.D.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: **10. dubna 2018**
Termín odevzdání bakalářské práce: **13. dubna 2019**

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 23. dubna 2018

Obsah

Seznam obrázků	9
Úvod	10
Cíle a metody.....	12
1. Dumpster diving.....	14
1.1 Historický pohled	15
1.2 Komunity a komunikační kanály	20
1.3 Dumpster diver vs bezdomovectví	21
1.4 Společenský pohled	22
1.5 Legislativa	24
1.6 Zdravotní rizika	27
1.7 Incentivy	31
1.8 Jak fungují obchody v oblasti vyhazování potravin?	34
1.9 Snižování environmentálních dopadů	37
2. Freeganismus	39
3. Kritika dumpster divingu a freeganismu	42
Závěr	43
Zdroje	45

Seznam obrázků

obr. č. 1. Růst ve vybraných lidských aktivitách za posledních 250 let19

Úvod

Plýtvání potravinami je obecně vzato fenomén, který je znám po celém světě. V Evropě se na osobu vyplývá v průměru ročně 95–115 kg potravin (Food and Agriculture Organization, 2011). S plýtváním potravinami je spojeno také již méně viditelné plýtvání zdroji, ať už energetickými ve formě lidské práce či spotřebě elektrické energie na úkony jako je doprava, příprava zboží nebo také z výše zmíněného vyplývající plýtvání zdroji finančními. Na zmiňované plýtvání, převážně potravinami, mimo jiné, reaguje fenomén zvaný dumpster diving, jenž je v této bakalářské práci představen.

Jelikož autor studuje obor Environmentální studia a udržitelný rozvoj, kde se dozvěděl o alternativních způsobech obživy a jejich dopadech, vybral si, také mimo jiné proto, že jej tato oblast zajímá, téma zabývající se dumpster divingem. Dalším důvodem při výběru tématu bylo uvědomění si, že v momentální době žije signifikantní část světa konzumním či spotřebním stylem života, který autorovi není až tak blízkým, a proto se autor snažil najít způsoby ukazující na alternativy těchto životních způsobů, ke kterým dumpster diving patří. Protože autor převážně pobývá v České republice, rozhodl se primárně věnovat tématu dumpster divingu právě v této oblasti, nicméně v této bakalářské práci nejsou opomenuty ani zahraniční pohledy na danou problematiku, jelikož dumpster diving je aktivitou, která se může vyskytovat téměř kdekoli.

V úvodní části práce je představena definice dumpster divingu, kdy je hledána inspirace u autorů jak z České republiky, tak ze zahraničí, a kde je také vyvinuta snaha obecně definovat tento fenomén. V kapitole Historický pohled autor ukazuje možnosti, kam až by fenomén dumpster divingu mohl sahat v historickém slova smyslu, přirovnává jej k úplným počátkům samotného života, kdy chronologicky postupuje přes počátky konzumní společnosti až do dnešního data, kde myšlenky autorů doplňuje příklady, kam by se fenomén dumpster divingu dal historicky zařadit, dále také definuje, jak je na odpad pohlíženo v české legislativě. V další kapitole si autor klade otázku, kde se dumpster diveři setkávají a jak spolu komunikují, dále také ukazuje podobu komunit na internetových zdrojích a mapách, které dumpster diveři mohou využívat. Jelikož se dumpster diving velmi podobá činnosti, kterou provozují bezdomovci, autor se na danou problematiku více zaměřuje v samostatné kapitole, kde mimo jiné určuje, v čem se dumpster diveři mohou lišit právě od bezdomovců při stejné aktivitě, tedy při dumpster divingu. V kapitole nesoucí název Společenský pohled je „otevřena“ myšlenka, jak může

být na dumpster diving pohlíženo ze společenského hlediska, kdy se jedinec „přehrabuje“ v popelnici, jak jej lidé mohou vnímat a autor doplňuje výklad konkrétním příkladem dumpster divera, jenž zmiňuje své pocity v oblasti této problematiky. Jak na dumpster diving pohlíží zákon, jaké mohou být tresty v České republice či jak může vypadat situace v zahraničí, tuto problematiku autor více prohlubuje v kapitole s názvem Legislativa. Jaká jsou zdravotní rizika od pořezání se sklem až po sněžení plesnivého chleba, to vše je rozebráno v kapitole Zdravotní rizika. Proč by se někdo vůbec chtěl „hrabat“ v popelnicích? Co by jej k tomu mohlo vést? Na tyto otázky se snaží autor najít odpověď v kapitole Incentivy. Dále je práce zaměřena na environmentální dopady způsobené plýtváním potravinami či zdroji, jak dumpster diving přispívá k snižování těchto dopadů, snaží se ukázat, proč obchodní řetězce potraviny vyhazují či rozebírá fenomén nesoucí název freeganismus a jeho vztahy k dumpster divingu, kdy na závěr není opomenuta kritika těchto alternativních způsobů života.

Cíle a metody

Jelikož dumpster diving je téma stále aktuální, nicméně nepříliš v České republice rozebírané, a také autor nenašel přemíru akademických zdrojů, jež by se dumpster divingem zabývaly v oblastech, které si vytyčil, kdy tyto oblasti doposud převážně nebyly syntetizovány v jeden komplexně navazující celek, rozhodl se právě touto problematikou zaobírat.

V této bakalářské práci je převážně čerpáno z knih, diplomových a bakalářských prací, článků vztahujících se k tématu a také z relevantních online zdrojů jako jsou mapy či jiné, různorodé internetové nástroje. Dané zdroje byly převážně hledány přes databáze, jež jsou zpřístupněny pro akademickou obec Univerzity Palackého, za použití metavyhledávače elektronických zdrojů, který zahrnuje databáze jako je Scopus, Web of Science a mnohé další. Autor se snažil vyhledávat informace, jež se vztahovaly k co nejaktuálnějšímu datu. Byla vynechána určitá část zahraničních zdrojů, jelikož autor se rozhodl ve větší míře věnovat tématice na českém území, protože na daném území pobývá většinu svého života, a tím pádem je mu problematika na tomto území bližší a lépe pro něj vztažitelná. Autor se primárně, pomocí rešeršních, kompilačních a komparativních metod, snaží tento fenomén, dumpster diving, představit z různých pohledů a propojit jej v jeden komplexně navazující celek, jenž podává rozšířené vhledy do dané problematiky. Autor usoudil, že diskuzní část práce zakomponuje do jednotlivých kapitol kvůli smysluplnější návaznosti myšlenek. Dané diskuzní části lze v textu rozeznat a oddělit převážně za „pomoci“ přímých citací a parafrází, kdy myšlenky autora jsou tímto způsobem odděleny.

V určitých částech jsou některé sekce této práce ponechány v anglickém originále (lze nalézt vždy v pravém sloupci), jelikož autor po konzultacích usoudil, že větší korektnosti a přesnějšímu vyjádření myšlenek je možné snadněji dosáhnout právě tímto postupem, nicméně všechny anglické texty jsou také přeloženy do českého jazyka autorem.

V jednotlivých kapitolách si autor klade za cíl odpovědět na tyto otázky:

- Jak lze definovat dumpster diving?
- Kam až sahá historie dumpster divingu? Jak je tento fenomén starý a v jaké době lze pravděpodobně nalézt jeho kořeny?
- Kde se dumpster diveři setkávají a jak sdílejí informace mezi sebou?

- Lze odlišit bezdomovce od dumpster divera? Dá se považovat činnost obou za jednu a tu samou, nebo je jejich počínání v něčem odlišné?
- Jak je vzhlíženo k člověku, kterého lidé shledají „hrabat se“ v popelnicích? A co kdyby daným člověkem byl třeba nadřízený? Jak by na danou problematiku mohla reagovat společnost?
- Jak se na dumpster diving dívá český zákon?
- Může být dumpster diving nebezpečný? Jaké nástrahy mohou dumpster diveři očekávat? Jak velké je riziko zdravotní újmy?
- Proč je pro někoho vůbec lákavé „hrabat“ se v popelnicích? Co z toho mohou lidé mít?
- Proč obchody věci, nejčastěji tedy potraviny, vyhazují? Co je k takovému jednání vede? A proč daný odpad zabezpečují či dokonce znehodnocují?
- Jaké jsou důsledky vyhazování potravin a obecně zboží?
- Co je to freeganismus či freeganství a jaký má vztah k dumpster divingu?
- Lze freeganismu a dumpster divingu něco vytknout?

Limity výzkumu

Jelikož byly vyselektovány určité okruhy (v této práci kapitoly) vybrané autorem, práce nemusí udávat zcela komplexní pohled na danou problematiku, protože dané téma lze zkoumat i ze zcela odlišných pohledů.

Autorem byla také zvažována možnost provedení kvalitativního výzkumu, ať již ve formě zúčastněného pozorování či dotazníkového šetření. Nicméně po konzultacích bylo usouzeno, že kvůli většímu množství informací, jež autor zahrnul do své práce, a z důvodu, že v České republice již na dané téma určité výzkumy proběhly, se práce primárně zaměřuje na výše zmiňovanou kompilační a komparativní stránku u dumpster divingu, kdy je vyvinuta snaha jej popsat v souvislejší podání. Autor chtěl také ukázat, že rozebráním dané problematiky z převážně teoretické stránky, s absencí praktičtější části, lze dosáhnout uceleného a relevantního výsledku v dané oblasti.

1. Dumpster diving

Co vůbec tyto anglické výrazy znamenají? Ve volném překladu, za využití online či tištěných slovníků, lze dumpster diving interpretovat jako překlad slova dumpster, tedy například koš, popelnice, skládka nebo kontejner, a také slova diving, tedy potápění se. Při zkombinování těchto dvou slov vznikne v překladu pro většinovou společnost nepříliš atraktivní pojem potápění se do popelnic (Knezovič, 1994) nebo také potápění se v odpadcích či vybírání popelnic. V literatuře se dále uvádí pojmy jako například kontejnering, bufetování¹ či vyjádření dumpster divera za použití překladu výrazem odpadový samozásobitel, popelnicový potápěč nebo vybírač popelnic. V anglickém jazyce je možno jej nalézt také pod hesly trash picking, urban scavenging, skipping, gleaning, urban forageing, scabbin, skip-dipping nebo také bin raiding (Bedřich, 2009). V této práci bude převážně použito pojmů dumpster diving či také dumpster diver.

Dumpster diving lze označit za aktivitu, kdy si potraviny či jiné věci člověk neobstarává „tradičním“ způsobem (to znamená běžným nákupem v supermarketu, specializovaném obchodě či na trhu), nicméně „netradičně“ hledá tyto potraviny a jiné věci v kontejneru, tedy vyhozené jako odpad². Prohledáváním těchto kontejnerů a následným sběrem je možno shromáždit značné množství výrobků počínajíc jídlem, pitím, knihami, toaletními a kuchyňskými potřebami, novinami, elektrospotřebiči, hudebními nosiči, koberci, hudebními nástroji, oblečením, koloběžkami, nábytkem, vitamíny, potřebami pro zvířata, hrami, hračkami, bicykly, a konče například uměleckými skvosty (Švaříčková, 2014; Krupička, 2012). Je nutno dodat, že ve výše zmíněném výčtu se může objevit téměř cokoli, jelikož lidé vyhazují různé věci. Převážně se lidé zaměřují na výběr pro ně hodnotných a ještě jakkoli použitelných věcí (Krupička, 2012). Ferrell (2005) dále také označuje dumpster diving jakožto aktivitu, kdy lidé vybírají odpadky, převážně potraviny, hlavně z popelnic za supermarketky a menšími obchody.

¹ Pokud je požadovanou surovinou jídlo, je možné v češtině použít výraz „bufetování“ (Krupička, 2012).

² Odpadem a jeho definicí se zabývá část [1.1. Historický pohled](#).

Ze zahraničních zdrojů lze zmínit Jeffa Shantze (2005, s. 10), jenž v překladu uvádí o dumpster divingu, že:

„Je to pokus dělat cosi užitečného, obstarává jídlo, oblečení nebo domácí potřeby lidem, kteří dané věci potřebují a při tom všem „zaslat“ zjevnou zprávu o důležitosti a možnosti záchrany těchto statků.“

„It is an attempt to do something that is useful, providing food, clothing or household goods to people who need it, while also sending an overt message about the importance and possibility of conservation.“ (Shantz, 2005, s. 10)

1.1 Historický pohled

Kam až sahá historie dumpster divingu? Jak je tento fenomén starý a v jaké době lze pravděpodobně nalézt jeho kořeny?

Autor vidí počátky dumpster divingu, jako mnoho známých vynálezů či technologií, v přírodě a v jejím fungování. Mohl být kupříkladu let sovy inspirací k vytvoření prvního letadla? Nebo například nemohl by vědec při nálezu nového druhu organismu zároveň také objevit počátek (například ve formě nové účinné látky pocházející z rostliny) k efektivní léčbě rakoviny? Kupříkladu Krupička (2012) zmiňuje, že dumpster diving není fenoménem nikterak novým, nicméně naopak možná tak starým jako lidstvo samo. A zachází ještě dále, kdy zmiňuje zvířata, jež se mohou příležitostně živit tím, co najdou v odpadu, třeba v takovém, který vyprodukovali lidé.

Možným metaforickým pojetím dumpster divingu se lze zabírat již při počátcích života, jenž je možno časově zařadit přibližně do období před 4 miliardami let. Výše zmiňovaným životem je míněn vznik prvních nejjednodušších organismů, které jsou k tomuto přibližnému datu vztaženy (Tashiro et al., 2017). Již od vzniku těch nejjednodušších organismů mohly vznikat další organismy, které se živily právě „odpadem“ z prvotních organismů. Přirovnat by to bylo možné dokonce i k dnešnímu zvířecímu počínání, kdy například medvědi se nezřídka pohybují v oblastech kolem lidských obydlí, kde v popelnicích nachází pro ně hodnotné zdroje živin. V mediálním světě takovéto počínání medvědů zmiňuje spousta zdrojů (ČTK, 2018; Šelmy.cz, 2019). Lidé jsou přece také organismy a odpad produkují také. Nicméně medvědy tato přirovnání nekončí, dále lze jmenovat například mouchy, mývaly nebo také obecněji skupinu rozkladačů (dekompozitorů), kteří se žijí (povětšinou tedy) přírodním odpadem a mnohé další.

Ze zahraničních zdrojů, například Shantz (2005, s. 10) uvádí, že:

„Obdoba dumpster divingu na tomto světě je a byla od začátku lidského rodu. Lidskou rasu tvoří lidé, tedy mrchožrouti.“

„The equivalent of dumpster diving has been around likely since the beginning of human life. Humans are scavengers after all.“ (Shantz, 2005, s. 10)

Nicméně dle autorova názoru je dosti problematické vymezit, co přesněji lze považovat za počátek lidského rodu a dojít tedy k alespoň obecnějšímu závěru, kdy dumpster diving mohl „začít“. Autor dané tvrzení považuje za důležité, a tudíž jej rozvíjí dále.

Tedy, zda-li se tento počátek lidského rodu má datovat již například od Australopitéků, kde nejstarší nálezy potvrzují období působení tohoto předchůdce dnešního člověka před 4 miliony let (Leakey et al., 1995), či se spíše zaměřit na rod Homo a jeho nejstaršího zástupce, Homo habilis, kde jeden z nejstarších nálezů je datován přibližně před 1,5 -2 miliony let (Friedemann et al., 2007). Za jednu z posledních variant vztahujících se k tomuto konkrétnímu tématu lze uvést nejnovější evoluční stádium rodu Homo, tedy Homo sapiens, kde první důkazní materiály o působení tohoto typu člověka jsou datovány před přibližně 300 000 lety (Schlebusch et al., 2017). Není těžké si představit jednoho z těchto předchůdců člověka aktuální doby, jak například sbírá to, co již druhému nebylo k užitku, kdy danou věc zahodil a jiný příslušník ji ještě shledá užitečnou a použije ji. Dle autorova názoru se v metaforickém pojetí dá uvažovat o takovémto počínání jako o dumpster divingu, jak jej definuje v úvodní části této práce, nicméně i obecněji definovat datum „začátků“ dumpster divingu lze velmi neurčitě.

Příhodným se zdá, uvést zde, jak může být odpad vůbec definován. V české legislativě v Zákonu č. 185/2001 Sb., tzn. Zákon o odpadech a o změně některých dalších zákonů, nalezneme definici: „Odpad je každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit.“ Pro upřesnění výše citovaného, zmíněnou „osobou“ se myslí jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Dále je možno pak v Katalogu odpadů (Vyhláška č. 93/2016 Sb.) najít dělení odpadů například na průmyslové, odpady ze zemědělství, ze zdravotnictví, z fotografického průmyslu či také na odpady komunální. Jak například Shantz (2005) uvádí, je možné, že ekvivalent dumpster divingu tu již je dlouhou dobu, možná dokonce již od života nejjednodušších organismů, nicméně je nutno dodat, že v této bakalářské práci je pozornost věnována

z velké části právě dumpster divingu spojeného s lidským počínáním se zaměřením převážně na potravinový odpad.

Je vhodné brát v potaz také myšlenky Milese a Campbella (1998; 2005), kteří se zabírají vznikem konzumní společnosti, která je úzce propojena s fenoménem dumpster divingu, jelikož možná přímo v tomto období vzniku konzumní společnosti „začal“ dumpster diving, jak na něj lze pohlížet z velké míry dnes. Tito dva autoři udávají, že počátky konzumní společnosti zachází do raného 18. století v Anglii, kdy se do popředí dostávaly fenomény jako je industriální revoluce a s ní spojená masová výroba, na kterou poté navázala masová spotřeba. Campbell (2005) dokonce zmiňuje nejen revoluci industriální, nicméně i revoluci ve spotřebě, která v té době mohla nastat.

Jak je tedy ale konzumerismus propojen s dumpster divingem? Při zamyšlení se nad dnešní dobou, kdy mnohé výrobky jsou vyráběné i na jedno použití, s mnohdy nepříliš kvalitním zpracováním, při započítání úlohy módy, při přidání faktoru masové reklamy, jež cílí na neustálou spotřebu a materiální zabezpečení a při porovnávání se navzájem mezi sebou v poměrech materiálových³ (sociální soutěžení) (Krupička, 2012; Campbell, 2005), je možné vyvodit, že lidé mohou více věcí vyházovat, i když jsou stále funkční. To může být také způsobeno tím, že některé výrobky stojí tak málo, že se je ani nevyplatí opravovat z ekonomického hlediska, a tak se jich lidé zbaví, čímž může vznikat již výše zmiňovaný odpad, ve kterém si dumpster diveři „libují“. Nemałym dílem v oblasti konzumního chování přispívají také podniky, například supermarkety, kdy se jim může vyplatit nakoupit raději více výrobků, než se vůbec stihne prodat za dobu, kdy dané výrobky neztratí svoji kvalitu. Jakmile takové výrobky ztratí svoji kvalitu nebo dobu použitelnosti, supermarket je nucen dané výrobky vyhodit či darovat potravinovým bankám⁴.

Dle Švaříčkové (2014) se výraz dumpster diving dostal do širšího povědomí v devadesátých letech 20. století převážně díky publikaci od Johna Hoffmana (1993), „The art and science of dumpster diving“, kde sděluje užitečné rady a také jeho osobní zkušenosti s dumpster divin-

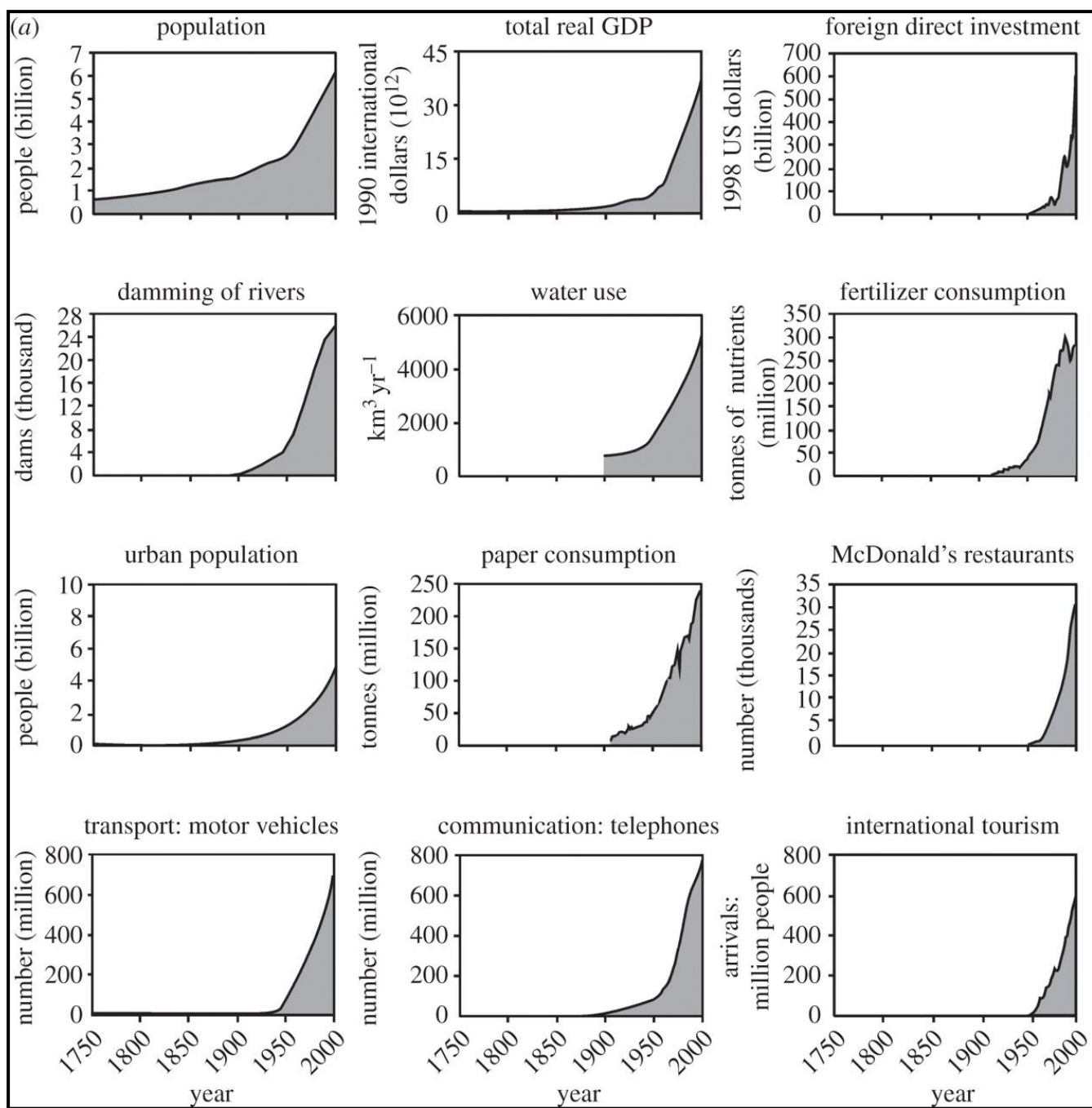
³ Hojně je používaný výraz „držet krok s Jonesovými“. Tento výraz, jenž pochází z kresleného seriálu nesoucí stejný název, odkazuje na srovnávání se v mezích sociálních tříd či hromadění hmotného zboží (Safire, 1998).

⁴ Více o tomto tématu, datu použitelnosti a minimální trvanlivosti lze nalézt v kapitole [1.8 Jak fungují obchody v oblasti vyhazování potravin](#).

gem. Je dosti možné, že výše zmíněné šíření povědomí o dumpster divingu souvisí také s vystáním konzumerismu, jenž je datován také přibližně k druhé polovině 20. století, kdy se prvotně značně rozmohl v USA a poté se „prosadil“ také v Evropě v podobném období. Spotřeba a konzum v té době se značně rozmohly a vyústily až do podoby konzumní kultury (Miles, 1998), jež převládá dodnes.

Tato fakta potvrzuje například obr. č. 1, kde je na mnoha příkladech ukázáno, jak například výroba či spotřeba téměř čehokoli v 2. polovině 20. století narůstá. Při nárůstu populace dává smysl, že čím více lidí, tím více potravin pro ně je třeba vyprodukovat, a tím více se jich tedy zkonsumuje. Takto lze postupovat i při dalších příkladech.

Za dobu, ve které se fenomén dumpster diving, jak jej známe dnes, prosadil, by bylo vhodné označit 18. století. Nicméně je také možno hledat „základy“ či přirovnání k této aktivitě již v samotných počátcích života těch nejjednodušších organismů na planetě Zemi.

Obr. č. 1. Růst ve vybraných lidských aktivitách za posledních 250 let (Steffen et al., 2011).

1.2 Komunity a komunikační kanály

Kde se dumpster diveři setkávají a jak sdílejí informace mezi sebou?

Švaříčková (2014) uvádí, že komunity sdružující dumpster divery vznikají náhodně, převážně prostřednictvím internetu, setkáváním se na různých akcích, workshopech, demonstracích apod. V českém prostředí funguje mezinárodní mapa www.dumpstermap.org (Dumpstermap.org, 2019), kde jsou k nahlédnutí přesné lokality i s případným popiskem, jak takovéto místo „navštívit“, tedy vydumpsterovat. Data v této mapě se zdají dosti aktuální, jsou zaznamenány příspěvky i z roku 2018. Z mapy lze také vyčíst, že největší koncentrace dumpster diverů se bude nejspíše nacházet ve větších městech, jako je Brno či Praha, kde je zaznamenáno největší množství příspěvků do mapy. Je na místě otázka, zda-li větší množství supermarketů znamená, že je větší šance, že bude možné něco vydumpsterovat, a tedy tím větší počet dumpster diverů v daném městě? Zdá se, že dle příspěvků v mapě lze v tomto tvrzení nalézt korelaci, prozatím statisticky neověřenou. V další online mapě nesoucí název Dumpster v Praze (DvP, 2019), která je zaměřena, logicky dle názvu, konkrétně na Prahu, je možno dohledat podobné typy příspěvků, z nichž převážná většina z nich je z období kolem roku 2011-2012. Právě takto se mohl dumpster diving třeba v České republice dostávat „do popředí“. Za zmínku stojí i facebooková skupina nesoucí název Dumpster Diving Czech Republic (Fb - DDCZ, 2019), kde převážná většina příspěvků je z roku 2017 a starších, což o aktivitě a fungování této skupiny může leccos naznačit.

Z mezinárodních zdrojů stojí za zmínku již výše uvedená mapa www.dumpstermap.org, kde je možno dohledat nejen české „zdroje“ pro dumpster diving, ale i vhodná místa z téměř celého světa včetně USA, Austrálie či Singapuru. Jedním z nejznámějších zahraničních zdrojů je webová stránka www.trashwiki.org (Trashwiki.org, 2019), na níž se objevují například články o dumpster divingu, freeganismu, který je zmíněn v samostatné kapitole, a mnoho jiných informací zaměřujících se primárně na „život z odpadu“ či život za využití co nejmenšího množství prostředků. O obsahu této stránky může vypovídat i její heslo: „One’s people trash is another’s treasure“, v překladu: „Odpad jednoho člověka je pokladem pro toho druhého“. (Švaříčková, 2014. s. 41) Zahraniční skupiny zahrnující aktivitu dumpster diving nejsou ničím nikterak novým, například facebooková skupina Dumpster Diving Trondheim (Fb – DDT, 2019) s přibližně 5600 členy či skupina pro Velkou Británii s názvem Skipping | Dumpster Diving | Food For Free UK (Fb – SDDFFFUK, 2019).

1.3 Dumpster diver vs bezdomovectví

Lze odlišit bezdomovce od dumpster divera? Dá se považovat činnost obou za jednu a tu samou, nebo je jejich počínání v něčem odlišné?

Švaříčková (2014) definuje dumpster divera ne jako člověka, který by na jídlo neměl finanční prostředky, pokud to ovšem není bezdomovec. Kliková a Brunclíková (2017, s. 32) zmiňují, že „důvody pro tuto činnost nejsou omezeny na ekonomickou nouzi, jako je tomu například u lidí bez domova.“ Švaříčková (2014) také dodává, že dumpster diveři provozují dumpster diving kvůli snížení plýtvání potravinami a ušetření lidské práce na výrobu těchto potravin vynaložené. Zde je možno dohledat rozdíl. Bezdomovec totiž v určitém případě na jídlo mít nemusí, oproti dumpster diverovi, jehož dále definuje jako převážně občana, jenž je v pracovně právním vztahu, podniká nebo studuje. Pokračuje tím, že dumpster diving není jediným řešením v krizové situaci jedince, jak tomu může být u stejné aktivity u bezdomovectví, kdy ve většině případů není příliš mnoho jiných možností. Právě v možnostech a svobodě volby vidí Švaříčková zásadní rozdíl, kdy dumpster diveři své konání mohou založit na svých hodnotách, etickém cítění či postojích a dumpster diving tedy v podstatě není jejich základní potřebou nutnou k plnohodnotnému fungování, což u příkladu bezdomovectví může činit zásadní rozdíl. Příkladem lze taktéž zmínit profesorku Hanu Librovou (1994), která popisuje dobrovolnou skromnost a programovou šetrnost jakožto východisko spokojeného, šťastného a dlouhodobě udržitelného života, v čemž lze shledat převážně myšlenky „pravého“ dumpster divera, ne tedy bezdomovce. Bezdomovci také povětšinou nemají přístup k základnímu vybavení kuchyně, ke kterému patří například trouba či jakýkoli sporák, a proto si mohou vybírat spíše takové potraviny, jež nemusí být tepelně zpracovány. Takovéto počínání u „pravého“ dumpster divera nemusí býti shledáno tak často, stejně tak, když „pravý“ dumpster diver používá ke sběru například auto, k němuž má bezdomovec přístup velmi zřídka či vůbec.

Dumpster diving „pravého“ dumpster divera a bezdomovce je tedy činností v obou případech stejnou, nicméně „pravý“ dumpster diver se od bezdomovce odlišuje finanční situací, větší svobodou volby či v jiném pojetí dumpster divingu v oblasti etického cítění či postojích.

1.4 Společenský pohled

Jak je vzhlíženo k člověku, kterého lidé shledají „hrabat se“ v popelnicích? A co kdyby daným člověkem byl třeba nadřizený? Jak by na danou problematiku mohla reagovat společnost?

V tomto ohledu dumpster diving čelí zakořeněným představám ohledně zařazení do třídní společnosti, společenském statusu a otázek chudoby, na které může přehrabování se v popelnicích mít značný vliv. Přebírání popelnic může působit dojmem bezdomovectví a beznadějí, kdy tento dojem v rozvinutých kapitalistických společnostech stále přetrvává (Shantz, 2005). Dle Douglase (1966, s. 36), bezdomovectví a činnost vybírání kontejnerů prý „narušuje společenský řád tím, že je ‚nemístnou záležitostí‘.“

Shantz (2005, s. 16) dále uvádí, že:

„Pohled na dumpster divera nevyvolává pocit systémové krize (z například plýtvání potravinami) nebo nespravedlnosti ve společnosti, ale spíše pocit, že daný jedinec selhal. Dumpster diving je vědomý a hrdinný čin, jenž směřuje pozornost právě tam, kam patří, tedy k upozorňování na systémovou krizi v oblasti plýtvání, ať již v přírodních či materiálních okruzích, či také v plýtvání potravinami a neméně ukazuje na zděděnou vlastnost společnosti ve vykořisťování či v otázkách nespravedlnosti s tím spojených. Dané jednání také vyzývá pozorovatele k otázce, ne proč by jeden mohl „lovit“ odpadky v kontejnerech, ale místo toho se ptá, proč by nemohl.“

„Picking through garbage bins conjures images of homelessness and despair which, unfortunately, in advanced capitalist societies stir sentiments, not of systemic crisis or inequity, but, rather, personal failure or individual pathology. Dumpster diving, as a conscious and proud activity, shifts the emphasis back where it rightly belongs, on the wastefulness (in human, natural and material terms) inherent in a society based on exploitation, exchange, profit and inequality. It challenges the observer to ask, not why one might dumpster dive, but rather why one would not.“ (Shantz, 2005, s. 16)

„Dumpster diving porušuje některé velmi zaběhlé hodnoty rozvinutého kapitalismu. Mezi tyto hodnoty lze zařadit upjatost na čistotu, například z reklam na „bělejší než bílé“ čističe, a s tím spjaté obavy o možnosti nákazy nemocemi jako je těžký akutní respirační syndrom či západonilská horečka. Mnozí pozorovatelé sledávají možnost „vnořit“ se do špinavě-páchnoucího odpadkového koše jako dostatečně odporou, že myšlenka sníst cokoli z takového koše ani nepřipadá v úvahu. Pro některé lidi je to otázka hrdosti, nechtějí se cítit, že takovéto aktivity musí podnikat, protože na odpad je společensky hleděno jako na něco nečistého a špinavého.“ (Shantz, 2005, s. 14)

„Freegan dumpster diving violates some of the most strongly espoused values of advanced capitalist society. Among these are notions of the mania/primacy of cleanliness which have reached almost manic/its fever pitch proportions in advertising for "whiter than white" cleaners and which have taken on added significance in relation to fears of contagion over such illnesses as SARS and West Nile Virus. Many outside observers find the prospect of climbing inside a foul-smelling garbage bin revolting enough without even contemplating the idea of wearing or eating something found inside the bin. As one diver suggests: „I think, for some people, it's a matter of pride. They don't want to feel like they have to do that. Society's view of garbage is that it's no longer anything but trash; it's dirty.““ (Shantz, 2005, s. 14)

A co na takové téma může říkat dotazovaný dumpster diver z českého prostředí? Může si o nich třeba společnost myslet, že jsou „spodina“? Stydí se daný dumpster diver při „činu“?

„Vůbec se za to nestydím. Naopak. Říkám si, že nejsem jako ostatní, kteří stereotypně berou ty kontejnery jako něco fuj. Přitom dost často si kupují v obchodech mnohem horší zboží, než já najdu v popelnici“, říká dumpsterka Karolína. „Stalo se mi mnohokrát, že mě přitom viděl nějaký kolemjdoucí. Jednou dokonce na mě nějaká stará paní křičela, že jsem somrák. Takových lidí si vůbec nevšímám. Dělam něco, co považuji za správnou věc a stydět se za to nebudu. Spíš by se měli stydět ostatní. Já to dělám ze svého vlastního politického a ekologického přesvědčení“, dodává Karolína.“ (Švaříčková, 2014 s. 42)

1.5 Legislativa

Jak se na dumpster diving dívá český zákon? Na první pohled se dumpster diving může jevit jakožto nepostihnutelná aktivita, jelikož koho kdy zajímal odpad v popelnících? Ten se přece vyváží na skládku a nikomu již neslouží.

Legislativa v České republice se prozatím dumpster divingem přímo nezabývá, a tím pádem tento čin nemůže být ani jakkoli pokutován. Čím se však zákony v České republice zabírají, je krádež, která pokutována již ve většině případů bývá. Zákon o odpadech (185/2001Sb.) udává, že odpad je ve vlastnictví jeho původce (například obchodu, supermarketu či jiného subjektu) a předat jej může pouze oprávněné osobě pro nakládání s tímto odpadem, což může být například zaměstnanec svozové firmy. Původce odpadu je podnikatelský subjekt, který daný odpad vytváří, nebo obec. Obec definuje zákon o odpadech (185/2001 Sb. § 4) jako původce odpadu, i když odpad produkuje jedinec či domácnost. V naprosté většině případů je tedy dumpster diving klasifikován jako přestupek. Krádež se může stát trestným činem, když hodnota kradených věcí přesáhne pět tisíc korun českých či jedná-li se o vloupání. Vloupání definuje Trestní zákoník (zákon 40/2009 Sb. § 205) jako „vniknutí do uzavřeného prostoru listí, nedovoleným překonáním uzamčení nebo překonáním jiné jistící překážky s použitím síly“. (Zákon 40/2009 Sb § 121) U dumpster divingu se taková forma vloupání může vyskytnout při například přestřížení zámku, přečtení plotu, kde na výšce daného plotu závisí pouze do té míry, aby byla zřejmá potřeba zabránit lidem ve vstupu. Často se stává, že dumpster diveři takovéto překážky překonávají, a částečně také kvůli těmto počinům začala řada supermarketů kontejnery na odpad uzamykat či chránit klecemi, čímž značně ztížily přístup k jejich, pro dumpster divery, hodnotnému odpadu. Dokonce jsou známy případy, kdy zaměstnanci supermarketů znehodnocují obsahy kontejneru chemickými přípravky, aby zabránili možnosti vůbec jakkoli dále využít tyto produkty⁵. Mimo zamykání, umístování popelnic do klecí či znehodnocování potravin se u některých obchodů (převážně s potravinami) vyskytují lisy, které taktéž zamezují jakémukoli přístupu, příkladem může být Plzeň či konkrétněji u Kauflandu v Olomouci. Na druhou stranu v některých případech je známo, že ne vždy jsou proti dumpster diverům vyvíjeny jen opatření zamezující provozování jejich činnosti. Stává se, že zaměstnanci

⁵ Na to, proč je tato činnost znehodnocování taktikou některých obchodů, se autor mimo jiné více zaměřuje v kapitole [1.8 Jak fungují obchody v oblasti vyhazování potravin](#) a v kapitole [1.6. Zdravotní rizika](#) rozebírá možná rizika spojená právě se znehodnocováním těchto produktů.

obchodů vychází dumpster diverům i vstříct, případně si jejich „pobytu“ a pohybu v okolí obchodu vůbec nevšimají. I tak se stává, že někteří lidé volají Policii České republiky, což se může jevit jako vhodný počín, jelikož dumpster diving může být klasifikován jako krádež (Kliková a Brunclíková, 2017; Kubátová, 2014).

Pokud se například člověk začne zabývat výzkumem tohoto fenoménu, při shledání aktéra nebo aktérů, kteří dumpster diving provozují či provozovali, a to, byť se o tom dozví jen z rozhovoru, je nucen díky oznamovací povinnosti vyplývající z Trestního zákoníku (Zákon 40/2009 Sb. § 368) tuto činnost, konkrétně i přípravu nebo spáchání trestného činu krádeže či jiného, oznámit Policii ČR. Neoznámení trestného činu se totiž pak stává trestným činem samo o sobě (Kliková a Brunclíková, 2017). Jeden z participantů výzkumu (Kliková a Brunclíková, 2017) „byl v minulosti kvůli takovému hlášení⁶ pokutován ve výši tisíc korun českých“. (Kliková a Brunclíková, 2017, s. 34) Postihy ovšem mohou dosahovat i vyšších částek či jiných opatření, jak naznačuje případ z Přerova, kdy třem mladým mužům, kteří byli při dumpster divingu přistiženi, hrozí trest odnětí svobody, pokud jejich jednání bude považováno za trestný čin krádeže a jednomu z výše zmiňovaných mužů hrozí i vyšší trest, jelikož byl již dříve přistižen při podobné aktivitě (Poláček 2016).

I když z mnoha pohledů se dumpster diving může jevit jako velmi záslužná činnost, je nutné dbát pravidel a zákonů, které tuto činnost výrazně ovlivňují, i když není zákonem přesně definována. Je logické, že při nedodržení těchto pravidel a zákonů lze dumpster diving ekvivalentně postihovat dle platné legislativy.

⁶ Ohlášen byl kvůli provozování dumpster divingu.

V zahraničí se na dumpster diving z právního hlediska mohou dívat podobně, jako je tomu v České republice:

„I přes status odpadu jakožto něčeho, co je odmítáno a vyhazováno, takto vyhozené věci jsou považovány⁷ za majetek osoby či firmy, která jej do popelnice umístila. Mnoho měst disponuje předpisy, jež se zabývají manipulací s materiálem, jenž byl takto vyhozen.“ (Shantz, 2005, s. 15)

„Despite its status as refuse, garbage is still considered the property of the person or business that put it there. Many cities have passed bylaws against the handling of material that has been placed for collection.“ (Shantz, 2005, s. 15)

Například v USA, dle Ferrella (2005) roste zájem o tvrdé postihování aktérů, kteří vybírají odpadky kvůli tomu, že údajně odnášejí materiály do sběru z městských skládek. Tyto činnosti považuje za subsistenční strategie nejchudších vrstev obyvatelstva a dodává, že zamezování provozování této činnosti jim brání ve způsobu jejich obživy. Z výše uvedeného lze soudit, že se prosazují podmínky, které do určité míry brání například recyklaci či znovupoužití ještě stále užitečných věcí, například drahých kovů, získaných na skládce.

Jak se staví k právní stránce dumpster divingu konkrétní aktéři z České republiky? Berou dané hledisko v potaz? Ne vždy mají z postihu strach.

„Jdeš na cizí majetek, i ten dumpster je cizí majetek. Přestože je to v kontejneru a je to vyhozený. To jsem si uvědomoval, ale nikdy jsem to neřešil, nikdy jsem se nebál toho, že by mě chytili. . . Jako zákon respektuju, nerespektuju. Vim, že tady je. A pokud je to v situaci, že to respektujou všichni ostatní, tak se tomu musím přizpůsobit, ale když je to něco takového, tak mě to prostě nezajímá. Je to nesmyslný zákon a nesmyslný zákon mě nezajímá.“ (Roman, 26 let) (Kliková a Brunclíková, 2017, s. 35)

Další respondent uvedl, že se dokonce těší dostat se s orgány výkonné moci do „křížku“.

„Já se na tohle, přemejšlel jsem vo tom, já se na to celkem těším, že bych prostě do toho šel, kopal bych kolem sebe a dělal bych takovej bordel, aby mi prokázali moji společenskou nebezpečnost. Aby to otevřelo prostě to téma. Dalo by se to rozvířit jako. Tady ty sračky z toho

⁷ Také jako v České republice.

kontaku, aby vynesli a vhodilo to celou společnost. Je to možnost tu diskuzi totálně otevřít.“
(Václav, 39 let) (Kliková a Brunclíková, 2017, s. 35)

1.6 Zdravotní rizika

Může být dumpster diving nebezpečný? Jaké nástrahy mohou dumpster diveři očekávat? Jak velké je riziko zdravotní újmy?

Dumpster diveři se musejí občas potýkat s překážkami, jako jsou již v předešlých kapitolách zmiňované lisy, kupříkladu v Plzni (Kliková a Brunclíková, 2017), kde hrozícímu nebezpečí zranění při slisování lze těžko předejít, jelikož aktéry v uzavřeném, a tudíž potemnělém lisu téměř nelze identifikovat, a díky tomu může pracovník firmy obsluhující lis nechtěně způsobit újmu na zdraví, za kterou on vinu nenese. Dalším zdravotním rizikem může být, když například Kubátová (2014) a Shantz (2005) zmiňují, že praktikami supermarketů mnohdy bývá zalití kontejnerů látkami jako je šampón, dezinfekce, bělicí přípravky či dokonce slzný plyn, kdy například v Praze byly zaznamenány takovéto případy. To vše se děje převážně ze strany obchodů kvůli zamezení přístupu dumpster diverů k vyhozeným věcem a také kvůli odrazení před budoucími „návštěvami“. Tyto zmiňované praktiky znehodnocující zboží mohou způsobit velmi závažnou zdravotní újmu poté, co je dané zboží ve styku s pokožkou či při jeho případném zkonzumování.

Shantz (2005, s. 15) uvádí, že:

„V některých případech se dumpster diveři musejí potýkat také s hlídacími psy, kteří mohou být cvičeni právě také pro ochranu majetku a mohou být agresivní. Lze zmínit také jeden z extrémních případů z Oaklandu, kdy byl muž při provozování dumpster divingu postřelen a téměř přišel o život.“

„Dumpster divers must contend with guard dogs and trash compactors put in place by business owners who see profits in protecting their garbage. Even worse, in order to keep up demand or prices for saleable goods some markets or restaurants put bleach into discarded food products specifically to keep them from being used without purchase. In an extreme case, there is the instance of an Oakland freegan who was shot while dumpster diving and almost lost his life.“ (Shantz, 2005, s. 15)

Z dalších zahraničních, ještě konkrétněji severo-amerických zdrojů lze zmínit Tibettse (2013, s. 281-282). V jeho článku je uvedeno, že:

„Noření se do popelnic, přebírání odpadu v nich a také případně následná konzumace potravin z daných popelnic bez povědomí, kde se daná potravina vyskytovala, je riskantní chování. Některé zdravotníky působící v oblasti potravinové bezpečnosti takové chování znepokojuje také. Jim Chan, manažer potravinové bezpečnosti, zmiňuje, že vždy je důvod, proč lidé například potraviny vyhodí, a tím pádem je aktivita vybírání popelnic riziková. Přidává se také konzultantka veřejného zdraví a profesorka působící na environmentální a zdravotní katedře v Edmontonu při uvedení, že nikdo neví, co je v daném odpadu a označuje to díky tomu za rizikové. Uvádí také potenciální zdravotní rizika související s dumpster divingem, za něž označuje například možná řezná poranění od hřebíků, nožů, skla či jiných ostrých předmětů, jež mohou skončit v odpadu. Je také možné se nakazit nemocí, které způsobují bakterie, které se vyskytují v odpadcích převážně v létě díky vyšším teplotám.

„Climbing inside a dumpster, sifting through the garbage and eating food without knowing where it's been is risky behaviour that worries some public health officials and others in the food-safety field. 'There has to be a reason why people throw things out,' cautions Jim Chan, manager of food safety at Toronto Public Health in Ontario. 'It's a very risky thing because we don't know what's in the garbage,' adds public health consultant Carla Eskow, a professor in the Environmental Health Department at Concordia University College in Edmonton, Alberta. Dumpster diving poses many potential health risks, according to Eskow. These include possible cuts from nails, knives, glass and other sharp objects that can end up in the garbage. There is also a possibility of becoming ill from bacteria, especially in the summer; the dumpsters themselves breed bacteria and some are sprayed with pesticides. Food can also come into contact with chemicals and fecal matter, which can penetrate and infect open skin, Eskow says.

Odpadky bývají „množírny“ těchto bakterií a tyto vyhozené potraviny mohou být ošetřeny také pesticidy, což představuje ještě další riziko. Potraviny také mohou přijít do kontaktu s chemikáliemi a splašky, což nese riziko poranění kůže a dalších nemocí. Navíc omytí potravin vytažených z kontejneru nemusí stoprocentně zaručovat, že daná potravina je chemikálií či jiných znečišťujících látek plně zbavena. I přes tato rizika se v posledních 5 letech dumpster diving stává běžnějším. Zdravotníci také zmiňují, že vyšší zdravotní rizika nesou lidé, kteří jedí vyhozené jídlo z nutnosti, například lidé bez domova. Při porovnání s „pravými“ dumpster divery, kteří mají snadnější přístup k ochranným pomůckám, jako jsou rukavice, kteří mají vlastní domovy, kde mohou dané potraviny umýt a zpracovat, kteří jsou obecněji mladší, zdravější a celkově mají lepší imunitu, je rizikovitost újmy na zdraví u lidí bez domova vyšší, jelikož tito lidé danými nástroji povětšinou nedisponují. Vymknuté kotníky, bakteriální onemocnění, hnisavé infekce, které začínají mírným pořezáním, jsou víceméně běžnou záležitostí jak u lidí bez domova, tak u dumpster diverů. Lidé bez domova také ve většině případů při poranění nevyhledají lékařskou pomoc, což se u „pravých“ dumpster diverů běžně nestává. I při vyhledání lékařské pomoci mnozí vůbec nepřiznají, že

Chan adds that washing food does not guarantee these contaminants or chemicals will be eliminated. Despite these risks, dumpster diving has become increasingly common in the last five years or so, with the growth of ‚freeganism‘ — food scavenging with aficionados, such as Brandt, who Eskow believes the health risks are greater for dumpster divers who eat discarded food out of necessity — such as homeless people — than they are for freegans, who often forage in groups, wear protective gear, have homes where they can wash their findings, and are generally younger, healthier, and therefore more immune to illness than those who live on the streets. Thomas Kerr, a British Columbia researcher who has worked with drug addicts in Vancouver’s Downtown Eastside, suspects that health problems — ranging from sprained ankles to stomach bugs and ‚horrible infections that start with a cut on the hand‘ — are not uncommon among homeless people or low-income earners who comb the trash for food. He says, however, that they are unlikely to seek medical treatment, or admit they became ill or injured from dumpster diving. ‚It’s a hugely understudied phenomenon,‘ says Kerr, director of the Urban Health Research Initiative at the British Columbia Centre for Excellence in HIV/AIDS ‚I don’t think anybody would

se zranili či se mohli nakazit při „prohledávání“ kontejnerů. Naskýtá se možnost, že dané „nepřiznání“ může souviset se společenským statutem, kdy se lidé takto nechtíce přiznávají ke svým činům v oblasti dumpster divingu, jelikož by pro druhé mohli působit společensky méně přijatelně⁸.“

disclose that information,’ he says. People eating food from a dumpster, that’s not something they’re going to volunteer. Despite warnings from public health officials, Chan and Eskow say there does not appear to be conclusive evidence that the risks associated with dumpster diving have actually translated into important health problems.“ (Tibbetts, 2013, s. 281-282)

Možné přiznání by také mohlo sloužit jako důkaz k trestné činnosti, kde v kapitole [1.5 Legislativa](#) je dané téma podrobněji popsáno a vysvětleno. Nicméně v těchto otázkách „nepřiznání se“ zatím data chybějí. Zdravotníci se také shodují, že zatím není přesvědčivých důkazů, kdy by zdravotní rizika spojená s dumpster divingem vedla k výrazným zdravotním potížím (Tibbetts, 2013).

Mají ale obchody „právo“ jednat, jak uznají za vhodné? Na jednu stranu je pochopitelné, když chtějí zamezit dumpster diverům v přístupu k ještě pořád jejich majetku, kdy „působení“ dumpster diverů v okolí může způsobovat nechtěné problémy⁹. I přes „morální“ oprávnění proti plýtvání potravinami, chování dumpster diverů lze dle zákona považovat za jeho porušení, jak je uvedeno v kapitole [1.5 Legislativa](#). Na straně druhé, díky takovému plýtvání potravinami či jinými surovinami, kdy ještě použitelné zboží je vyhozeno, a tím pádem je zamezeno jeho dalšímu využití, jsou práce, energie a prostředky k produkci využité, vyplýtvány také¹⁰.

A co se může dít například s chlebem, když zůstane v kontejneru či plesniví v kuchyni? Je plesnivý chléb dalším zdravotním rizikem, například pro dumpster diveru, a může být zdraví nebezpečný?

Dle doktora Miroslava Kolaříka (2017) z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, chléb, který je upečen v peci, je stoprocentně sterilní a žádné plísně se v něm tedy nenachází. To vše díky vysoké teplotě, která při výrobě v dané peci dosahuje kolem 180 °C. Plíseň se do chlebu

⁸ Tato problematika je rozebrána v předchozí [Kapitole 1.4 Společenský pohled](#).

⁹ Více je dané téma rozebráno v kapitole [1.8 Jak fungují obchody v oblasti vyhazování potravin](#).

¹⁰ Více je o tomto tématu psáno v kapitole [1.9 Snížování environmentálních dopadů](#).

tedy může dostat v průběhu zpracování v pekárně, v obchodě či při další manipulaci jako je krájení, kde ke kontaminaci dochází v nejvíce případech. Chléb také, i přes mnoho zavádějících informací a pověr, plesniví ne od středu, ale kontaminován houbami (plísní) bývá právě při výše zmíněných procesech, například od řezných porušení, tedy z povrchu. Jak dlouho je chleba tedy nezávadný? Záleží na typu chlebu. Obecně, za nezávadný chléb se považuje ten, kdy prováděné testy ukazují, že chléb danou plíseň „nechytí“ po dobu 7 dní při standardním skladování. Při náhodném testování se ukázalo, že přibližně polovina testovaných chlebů „chytí“ plíseň již po 5 dnech. A jak se plísním vyhnout? Plísně pro rozmnožení potřebují vlhkost okolo 80 %, takže nelze než doporučit skladovat v suchém prostředí, například za použití suché, bavlněné „utěrky“ či jiného suchého místa, nicméně je nutno brát na zřetel možnost okorání. Je také vhodné chléb zkonsumovat do 2 dnů, jelikož po 2 dnech skladování je již vyšší pravděpodobnost výskytu těchto plísní. Oproti tomu skladování v uzavřeném mikrotenovém sáčku či v lednici rozhodně není doporučeno, jelikož může proběhnout kondenzace či zapaření a tyto jevy mohou mít za následek další expanzi těchto nechtěných hub. Nejčastěji chléb napadají plísně z rodu *Penicillium*, *Aspergillus* či *Eurotium*. Například rychlost expanze plísně *Penicillia* je v průměru 2 mm za den, kdy tuto téměř neviditelnou plíseň lze špatně zaměnit třeba za „zamoučnění“, jelikož v počátečních fázích tato plíseň nese bílou barvu. Při „zezelenání“ je již houba skutečně rozrostlá a disponuje spory, takže chléb je jí „prorostlý“ i zevnitř. Je plíseň jedovatá? Při pozření menších dávek či soust není daná plíseň až tolik nebezpečná. Pokud je chleba „skutečně“ zaplísňený, tak ani nelze pozřít, nicméně nejzávažnější případy končí zvracením či nevolností.

1.7 Incentivy

Proč je pro někoho vůbec lákavé „hrabat“ se v popelnících? Co z toho mohou lidé mít?

Jak již částečně v této práci bylo naznačeno, důvodů je více. Na jedné straně to mohou být důvody ekonomické, protože pokud jsou dané věci vydumpsterovány, nemusí se za ně vůbec platit, jako je to běžné v obchodních řetězcích, a tím pádem je možno ušetřit finanční prostředky pro nákup jiných věcí. Takové jednání potvrzuje výpověď jednoho z dumpster diverů:

„Díky dumpsteringu jsem si například vybavil nemalou část bytu“, tvrdí dumpster Jáchym. „S kamarády máme pronajatý byt v Praze, a protože všichni studujeme, nemáme peníze nazbyt.

U popelnic a kontejnerů se mnohdy dá sehnat plno věcí, které jsou jen málo, nebo vůbec zničené. Takhle jsem si třeba sehnal jídelní stůl a židle, nebo palety, ze kterých mám teď postel. Spolubydlící našel dokonce televizi. Chtělo to jen pár malých oprav a vše funguje tak jak má,' dodává Jáchym. V kontejnerech hledá taky jídlo. *„Máme pár vyhlídnutých a osvědčených míst, kam se rádi vracíme, protože tam vždycky něco najdeme. Taky jsou tam v pohodě hlídači, kteří nám nechávají volnou ruku. Párkrát jsem se s nimi bavil a souhlasí s naším myšlením, taky se jim nelíbí, že toho tolik skončí v kontejneru. Sami na to ale nemají žaludek, hrabat se v nich.“* (Švaříčková, 2014, s. 40)

Ale je zmiňované jednání, dumpster diving, doopravdy tak ekonomicky výhodné? Jaké další faktory je třeba zahrnout? Na jednu stranu ano, při dumpster divingu je ušetřena plná cena, za kterou by daná potravina či věc byla nakoupena. Nicméně daná potravina či věc, jak bylo v předešlých kapitolách zmiňováno, není vyhozena bez důvodu. To znamená, že její cena by byla pro „klasického“ kupce v tradičním obchodním řetězci nejspíše nižší, jak kvůli například snížené kvalitě, prošlé záruční době, tak či kvůli jinému poškození nebo znehodnocení. Dále by bylo příhodno započítat čas strávený hledáním vhodného místa pro dumpster diving, protože jak bylo v předešlých kapitolách také zmiňováno, kontejnery jsou v mnoha případech opatřeny zabezpečujícími prvky jako jsou zámky, klece či se odpad vyhazuje do lisů, které nesou v případě „kontění“ určitá rizika. Čas strávený cestou a přepravou lze vynechat, jelikož do a z obchodu se dopravit musí v obou případech, jak při „tradičním“ nakupování, tak při dumpster divingu. U dumpster divingu je nutné také počítat s nejistotou, kdy lze jen těžko předpovídat, zda-li, a co vůbec daný den supermarket vyhodí. V tradičním obchodním řetězci, například s potravinami, je v dnešní době velmi pravděpodobné, že lze nalézt to, co je uvedeno v letáku či například to, co se prodává každodenně oproti dumpster divingu, kdy je tato pravděpodobnost mnohem nižší. Dalším bodem, který by bylo vhodné zahrnout do obecné úvahy, je energetická náročnost pro dumpster diving. Oproti tradičním obchodním řetězcům, kde téměř není potřeba fyzického úsilí k dosažení chtěného nákupu, při dumpster divingu je někdy potřeba vynaložit fyzické úsilí, například k překonání překážek jako jsou ploty a „potápění“ se v popelnicích nejspíše také není porovnatelné s „procházkou“ v tradičním obchodním řetězci v oblasti fyzické náročnosti, i když v metaforickém pojetí by se o procházce v obchodě dalo uvažovat také, když dumpster diverovi v popelnici může dané jednání připadat jako „procházka“ tímto „obchodem“ také, akorát v jiném prostředí. V případě dumpster divingu, po

přepravení vydumpsterovaných věcí či potravin, je dumpster diver v mnoha případech nucen tyto věci či potraviny zpracovat, například omýt či očistit. Omytí nebo očištění se jeví jako možný způsob zbavení se nechtěných zárodků nemocí a jiných zdraví škodlivých látek, které byly rozebrány v předchozí kapitole [1.6 Zdravotní rizika](#). Takovou činnost čištění nejsou návštěvníci a kupující v tradičních obchodních řetězcích nuceni ve většině případů vykonávat, jelikož zboží v těchto prodejnách již bývá hygienicky a jinak upraveno, a tudíž by mělo být zdravotně nezávadné, což se o například potravinách ležících několik dnů v popelnici nedá říci s takovou určitostí. Samozřejmě pokud je dumpster diver při činu jakkoli spatřen a identifikován, může daná identifikace způsobit propojení si daného jednání se stavem nouze, kdy dumpster diver může být vnímán společensky odlišně, mnohdy v negativním smyslu, jak bylo více naznačeno v kapitole [1.4 Společenský pohled](#). Takovýto pohled se může odrazit do života dumpster divera, protože co když například osoba, jež dumpster divera identifikovala, bude jejím budoucím zaměstnavatelem? Čistě teoreticky to může mít dopad v zařazení do určité sociální skupiny a případném přijmutí či nepřijmutí daného dumpster divera na určitou pracovní pozici, a to i na základě těchto informací, kupříkladu prvotně při pracovním pohovoru. Při tradičním nakupování se nejspíše nikdo nad chováním nakupujícího pozastavovat nebude, jelikož se nevymyká „mainstreamu“¹¹. Samozřejmě je nutné zahrnout i možné riziko, kdy dumpster diver bude odhalen, třeba zaměstnanci obchodů, kteří jej v některých případech mohou zcela ignorovat, nebo také znemožnit další činnost například povoláním příslušné bezpečnostní složky jako je Policie ČR, městská policie či bezpečnostní služba v obchodě. Navíc, jak bylo vysvětleno v kapitole [1.5 Legislativa](#), dumpster diving je v zákoně považován za přestupek či trestný čin krádeže, což může vyústit v další nepříjemnosti. V tradičním obchodním řetězci kupující, pokud tedy nekradou, takovéto riziko logicky nenesou.

Jak tedy všechny tyto faktory zahrnout do tohoto pokusu o výpočet?

Danou úvahou chtěl autor převážně poukázat na to, že i přes prvotní, do očí bijící myšlenku ušetření finančních prostředků díky dumpster divingu, která se na první pohled zdá jako logická, se tato myšlenka při hlubší úvaze nemusí jevit jako až tak „všeříkající“. Jelikož po započtení ostatních faktorů, jako je například čas pro hledání vhodného místa na dumpster diving, nejistotě v tom, co lze daný den v popelnicích najít, zdravotní nezávadnosti zboží a mnoha

¹¹ Pojem „mainstream“ vyjadřuje většinový proud ve společnosti.

výše, v této kapitole zmiňovaných faktorů, se dumpster diving již nemusí jevit tak jednoznačně výhodným i z ekonomického hlediska ušetření finančních prostředků. Tedy vyčíslení konečné ceny a spočítání, zda-li je dumpster diving ekonomicky skutečně tak výhodným, se díky výše uvedeným „zádrhelům“ stává víceméně „nemožné“, a proto se o to autor v této práci nebude ani konkrétněji pokoušet.

Nicméně provozovatelé dumpster divingu jej praktikují nejen z finančních incentív. Potraviny, jež se vyhodí, již dále využity nebudou, a tím pádem se jejich hodnota vyplývá také. Vynaložená energie, lidská práce a mnoho dalších faktorů, které jsou podrobněji rozebrány v kapitole [1.9 Snižování environmentálních dopadů](#), u dumpster divingu mohou být tedy další takzvanou hodnotovou incentivou dumpster diverů, kdy se snaží bojkotovat kapitalistický systém, který vyúsťuje v konečném plýtvání potravinami. Samozřejmě dumpster diveři mohou tuto činnost provozovat jen kvůli jedné, finanční, či kvůli druhé, hodnotově založené, incentivě nebo také kvůli oběma zároveň (Kliková a Brunclíková, 2017).

1.8 Jak fungují obchody v oblasti vyhazování potravin?

Proč vůbec obchody věci, nejčastěji tedy potraviny, vyhazují? Co je k takovému jednání vede? A proč daný odpad zabezpečují či dokonce znehodnocují?

V předchozích kapitolách bylo zmíněno, že obchody mnohdy zabezpečují svůj odpad různými způsoby tak, aby se k nim nikdo, například dumpster diver, nedostal či jej dokonce v určitých případech znehodnocují i toxickými látkami. Ale proč takové věci obchody dělávají, když vyhozené potraviny většinou putují na skládku, a tudíž nejspíše nedisponují valnou hodnotou?

Prvotní úvahou, kterou potvrzuje i například Shantz (2005), lze dospět k logickému závěru, že pokud by obchody daná místa, kam odpad vyhazují, nezabezpečovaly a neznehodnocovaly, a tudíž by k nim lidé, například dumpster diveři, měli přístup a zdarma si je ujmulí a spotřebovali, obchody by přišly o část zisku. Proč by kdokoli chodil nakupovat a platil za produkty, když se naskýtá jiná možnost obstarání si daných věcí, například některých potravin či jiného zboží, zdarma?

Jak již bylo v minulých kapitolách zmiňováno, dumpsterují se různé typy obchodů, pekárny, cukrárny, rychlá občerstvení a samozřejmě i ostatní velké i nevelké obchody, které nemusí být

zaměřeny přímo na potraviny. Nejhojněji dumpsterovanými obchody jsou supermarkety. Jakýkoli obchodník jen těžko přesně odhadne, kolik daného zboží během prodejní doby prodá, a proto převážně v supermarketech, kde i malé neprodané množství z pohledu supermarketu je pro dumpster divery velkou „nadílkou“, lze nalézt dané zboží vyhozené v kontejnerech. Navíc zákazník si povětšinou nekoupí zmačkanou plechovku, zeleninu nehezkého tvaru či lehce nahnilé jablko. Supermarkety často také nehospodaří s přebytky tak efektivně, jako toho je schopen menší obchodník (Krupička, 2012). To implikuje, že dumpster diver nikdy přesně neví, co si v daný den odnese, jelikož záleží, jaké zboží se v daný den vyhodí nebo zda je v obchodě například inventura, může samozřejmě odhadovat dle periody, v který čas se jaké zboží vyhazuje, zda-li je to tak každý den, či ne a podle toho mít určitá očekávání, co by si zhruba mohl odnést, nicméně jistotu nebude mít nejspíše nikdy.

Lze také předpokládat, že ne všichni dumpster diveři po sobě takzvaně „uklidí“, a tím pádem znečistí oblast, kam se zboží vyhazuje, což může být další příčinou, proč obchody popelnice uzamykají či znehodnocují jejich obsah. Navíc přítomnými dumpster divery mohou být, také již v této práci zmiňovaní, bezdomovci, kteří v blízkosti obchodu nemusí vzbuzovat svým pobytem obchodem chtěnou atmosféru, mohou například rušit okolí, což může být spojováno právě se společenským statutem, jenž je zmiňován v kapitole [1.4 Společenský pohled](#).

Obchody, převážně supermarkety prodávající potraviny, se při zbavování se zboží neřídí pouze „nevzhledností“, poškozením či nahnitím daného zboží, nicméně berou v úvahu také datum minimální trvanlivosti a datum použitelnosti.

Datum použitelnosti

Datum použitelnosti, v anglickém překladu Use by Date, je na výrobcích vyjádřeno slovy „Spotřebujte do...“. Za tímto slovním spojením by mělo následovat datum, či odkaz na místo, kde je dané datum na etiketě nebo obalu uvedeno. Datum je uváděno v pořadí den, měsíc a rok. Pokud je potravinu označena datem použitelnosti, výrobce je povinen uvést na obal i údaje o podmínkách uchování, které musí být dodrženy. Doba použitelnosti se používá převážně pro potraviny, jež se rychle kazí, například jogurty, jiné mléčné výrobky, ryby, chlazenou drůbež atp. Důležité je zmínit, že potraviny s prošlou dobou použitelnosti jsou považovány za zdravotně závadné (Státní zemědělská a potravinářská inspekce, 2019), a tudíž je pravděpodobné, že právě i tyto výrobky mohou dumpster diveři nacházet vyhozené v kontejnerech.

Datum minimální trvanlivosti

Dalším údajem, jež se může vztahovat k vyhazování potravin v obchodech, je datum minimální trvanlivosti, v anglickém překladu „Best before“. „Je uvedeno slovy ‚minimální trvanlivost do...‘ obsahuje-li datum uvedení dne a v ostatních případech ‚minimální trvanlivost do konce ...‘. K údajům ‚minimální trvanlivost do ...‘ a ‚minimální trvanlivost do konce ...‘ se připojí buď vlastní datum, nebo odkaz na místo, kde je datum uvedeno na etiketě nebo obalu. V případě potřeby se tyto údaje doplní údajem o nezbytných podmínkách pro uchování, jejichž dodržení umožní zajistit uvedenou trvanlivost. Datum minimální trvanlivosti se uvádí ve tvaru den, měsíc a rok. Pokud je datum minimální trvanlivosti kratší než 3 měsíce, postačí uvedení dne a měsíce, pokud je datum minimální trvanlivosti delší než 3 měsíce, ale nepřesahuje 18 měsíců, postačí uvedení měsíce a roku, a pokud je datum minimální trvanlivosti delší než 18 měsíců, postačí uvedení roku. Datem minimální trvanlivosti jsou označovány potraviny, jež se rychle nekazí, tedy například konzervy, sušenky, čokolády, nápoje atp. Potraviny s prošlým datem minimální trvanlivosti lze uvádět do oběhu, pouze pokud jsou zdravotně nezávadné a pokud jsou jako prošlé označeny a odděleně umístěny. Označení slovem ‚sleva‘, ‚akce‘ není v žádném případě dostačující. Po ukončení data minimální trvanlivosti výrobce nezaručuje chuťové a výživové kvality výrobku. Odpovědnost za zdravotní nezávadnost potravin s prošlou dobou minimální trvanlivosti přebírá prodejce.“ (Státní zemědělská a potravinářská inspekce, 2019)

Mají obchody možnost konat jinak, než věci vyhazovat? Při zamyšlení se nad touto problematikou přichází v úvahu možnosti slev zboží, kterému se blíží jedno z výše zmiňovaných dat. Sleva může působit motivačně pro kupující, nicméně je možný i pravý opak, kdy je odrazuje, jelikož zboží se nezlevňuje bezdůvodně, mnohdy právě kvůli blížícím se výše zmiňovaným datům či porušení, a tudíž vždy záleží na preferencích zákazníků. Z toho vyplývá, že obchod velmi těžko posoudí, zda-li by po takto zlevněném zboží byla velká poptávka, jelikož dané, potenciálně-slevy-hodné zboží se mění každý den. Po přidání úkonů, jež jsou spojeny právě s označováním, oceňováním a ostatními souvisejícími činnostmi, jež jsou nutny při prodeji takového sortimentu zohlednit, není nemožné předpokládat, že obchodu se takovéto praktiky nevyplatí, a proto může zvolit cestu vyhození přímo do kontejneru, jež se jeví jako méně náročná.

Jako další možnost je vhodné uvést darování neprodatelných či poškozených produktů. V České republice dříve nebyl zákon, jež by jakkoli zabráňoval plýtvání potravinami. Obchody, supermarketů a podnikatelé vyhazovali potraviny, jimž se blížilo jedno z výše zmiňovaných dat.

Tyto obchodní subjekty tak činily převážně kvůli povinnosti platit darovací daň. Při darování byl obchodník nucen odvádět z těchto potravin 15 % DPH a mít uzavřenou darovací smlouvu, což znamenalo, že mnoho obchodníků raději takovéto potraviny jednoduše vyhodilo do kontejneru (Švaříčková, 2014).

Nicméně situace se s počátkem roku 2018 změnila, když vzešel v platnost nový zákon, jenž udává povinnost zavést metodu, která snižuje právě plýtvání potravinami. Zákon se vztahuje na obchodníky, kteří musejí neupotřebitelné jídlo darovat potravinovým bankám. Tento zákon se vztahuje na obchody, jež mají prodejní plochu větší než 400 metrů čtverečních. Při porušení či nerespektování daného zákona hrozí obchodům pokuta až 10 miliónů korun (Smatana, 2018).

1.9 Snižování environmentálních dopadů

Jaké jsou důsledky vyhazování potravin a obecně zboží?

Když obchody daná místa, kam odpad vyhazují, zabezpečí a nikdo tento odpad již dále nemůže využít, na jednu stranu tím brání ztrátě svého zisku, jak bylo zmíněno v [předchozí kapitole](#), na stranu druhou je vyplýváno velké množství času, energie, lidské práce, zdrojů, peněz a mnoha jiných faktorů.

Jako konkrétní příklad lze uvést například běžnou rýži, jež se pěstuje ve Vietnamu, kdy prodejce zamýšlí tuto rýži prodávat v České republice. V úplném začátku je ve většině případů, i v dnešní mechanicko-digitální době, ještě stále potřeba lidská práce, jak při shánění semen na počáteční setbu, při obdělávání půdy, jejím zavlažování, sklizení, možném hnojení, dopravě, skladování, prodeji atd. Je vhodné si uvědomit, že samotná lidská práce se z hlediska environmentálních dopadů dá mnohonásobně rozvést, jelikož pro lidskou práci je nezbytná energie, kterou člověk získává právě konzumací potravin, které také musí být vypěstovány, zpracovány, přepraveny atd., což dále ústí v ten samý „kolotoč“, jelikož na většinu věcí je stále využívána lidská práce. Přidat se dají i další faktory, kdy například i samotné hnojivo, pokud se tedy nehnojí organicky, je průmyslově vyráběno, což ústí v další spotřebu energie, například elektrické pro chod strojů, další lidskou práci pro obsluhu těchto strojů, což ještě dále vyúsťuje v další plýtvání zdroji atd. Faktor dopravy je také nezanedbatelný, jelikož při většině cest je použití

fosilních paliv, ať již ve formě spalování uhlí pro výrobu elektrické energie nebo ve formě například benzínu, běžné, a tím pádem je do ovzduší emitován oxid uhličitý, jenž, jak je známo, přispívá ke klimatické změně.

Tímto způsobem by se dalo dalekosáhle pokračovat. Navíc je důležité zmínit, že byla vybrána čistá rýže, která není procesně zpracovaným produktem a měla by být „čistě jen rýží“, a tudíž není nutno rozepisovat možné environmentální dopady každé složky zvlášť. Samozřejmě se rýže nepěstuje z kvantitativního hlediska po jednom kusu, nicméně i při větším množství vypěstované rýže je záhodno mít do dané problematik určitý vhled a mít v povědomí, že i při větším množství produkce, například potravin, které se následně vyhodí, přijde vniveč spousta výše zmíněných zdrojů. Autor se nezaobíral přesným výpočtem, jelikož po zvážení kvantity proměnných usoudil, že přesně spočítat, kolik a jakého faktoru se vyplývá a jaké jsou přesné environmentální dopady, je velmi složité a pro něj téměř nemožné.

2. Freeganismus

Co je to freeganismus či freeganství a jaký má vztah k dumpster divingu?

Švaříčková (2014) nazývá freeganismus alternativním způsobem života, subkulturou, která je moderní, nicméně nepříliš známá. Subkultury jsou charakterizovány vymezením vůči dominantní kultuře, a to jak z hlediska politických, myšlenkových a kulturních hodnot dále ústících v projevech životního stylu. Freeganismus vznikl spojením slov free a vegan. Free znamená volný, svobodný či zdarma a vegan je charakteristika pro člověka, jenž se vzdal konzumace živočišných produktů. Dle Partridgeova slangového slovníku je freeganismus označen za „politickou a ekologickou filosofii konzumace jídla a pití, které překročilo svou minimální dobu spotřeby nebo datum prodeje a bylo by proto jinak vyhozeno.“ (Partreidge a Dalzell, 2007, s. 909) Na webových stránkách „freegan.info“ se freegani popisují jako „lidé žijící alternativním způsobem života, založeném na minimální spoluúčasti na systému konvenční ekonomie a na minimální spotřebě zdrojů.“ (Švaříčková, 2014, s. 39) Krupička (2012) jej definuje jako antikonzumní myšlenkový směr, ideový proud, který je vybudován na odporu vůči konzumní společnosti a všemu s ní související. Krupička dále zmiňuje, že freegané se záměrně vyhýbají jakékoli peněžní směně při vědomí, že kapitalismus je zneužívající systém¹², z čehož plyne, že jediným způsobem jak se tomuto systému postavit, je neúčastnit se konvenční ekonomiky, tedy nenakupovat. Nenakupovat ve smyslu, kdy ani „zodpovědné nakupování“ není řešením, jelikož výrobci zboží a nadnárodní korporace typu Nike, Coca-Cola, Nestlé, McDonald's atd., jsou nedůvěryhodní a svou politikou zdiskreditovaní, že neexistuje jiné východisko, než jejich jednoznačný a přímý bojkot. Spíše než volit cestu „zodpovědného nákupu“, freegané věnují čas vymýšlení, propagaci a aktivní účasti na konzumně alternativních aktivitách.

Z výše uvedeného lze vyvodit způsoby života freeganů. Freegané preferují dva způsoby, jednoduché žití a samozásobitelství. V této bakalářské práci se autor zaměřuje právě na tematiku samozásobitelství, jelikož je spjata právě s dumpster divingem. „Samozásobitelství nebo také soběstačnost je snahou moci si zajistit co možná nejvíce potřeb z vlastních či volně dostupných zdrojů, zajistit si je vlastní prací bez závislosti na cizí specializované činnosti.“ (Krupička, 2012, s. 28) Mezi způsoby samozásobitelství se řadí například etika DIY¹³ („udělej si sám“), sdílení

¹² Zneužívání může nabývat mnoha podob od drancování přírodního kapitálu, znečišťování životního prostředí až po například nedbání na život a blahobyt zvířat.

¹³ Do it yourself.

v rámci komunity, ekonomika daru a také praktická implementace dumpster divingu do běžného života freeganů.

A co tedy freegané konkrétně dělají? Uvést konkrétní příklady toho, co vše freegané provozují, tedy jejich praktik, je téměř nemožné. Freeganské hnutí samotné, jež je v jádru ideové, se neomezuje na jednoduše vyjmenovatelný výčet samostatných aktivit, nicméně freegané mohou klást důraz na otázky z oblasti plýtvání zdrojů, znečišťování životního prostředí, dopadů dopravy potravin z odlehlých částí světa, nespravedlnosti, chudoby, nadnárodních korporací a jejich konání a v neposlední řadě také otázek práv zvířat, jelikož jak bylo zmíněno, freegané jsou mnohdy také vegané, a mnohých jiných, dalších. Ještě konkrétněji se převážně jedná o aktivity jako je dumpster diving, dojíždání talířů, sběračství, paběrkování¹⁴, zahrádkářství či squatting¹⁵. Dopravují se pěšky, na kole, „načerno“ v hromadné dopravě, stopují či skákalí na dopravní vlaky. Snaží se také omezit svoji spotřebu energií či vody na minimum, a přitom maximálně využívat obnovitelné zdroje. Součástí jejich počínání je také život v komunitě, směnný obchod, darování nadbytečných věcí, prodej nalezených věcí (například z dumpster divingu) do obchodů či bazarů, oprava starých věcí nebo nakupování v second-handech. Jako další počiny lze uvést snahu pracovat co nejméně, kompostování, drobné kradení v obchodech či útěk z restaurace bez zaplacení. Posledně zmíněné obohacování freegané praktikují převážně pokud jde na úkor velkých a mocných prodejců. Je nutné zopakovat, že freegané mohou a nemusí vykonávat některé či dokonce všechny zmiňované praktiky, nicméně oblast těchto aktivit je tak široká, že nemusí vykonávat mnoho z nich, a přesto mohou být stále považováni za freegany (Krupička, 2012).

Ve vztahu k dumpster divingu například Shantz (2005, s.10) uvádí, že:

„Dumpster diving je pouze jedna část tohoto fenoménu antikonzumerismu známého jako ‚freeganismus‘.“

„Indeed dumpster diving is only one part of a broader expression of anti-consumerist relations known as 'freeganism'.“ (Shantz, 2005, s. 10)

¹⁴ „Jde o sbírání plodin, které by zůstaly po sklizni na poli či v sadu.“ (Zachranjidlo.cz, 2019)

¹⁵ Obsazování opuštěných budov.

Krupička (2012) považuje dumpster diving za ústřední aktivitu každého freegana. „Dumpster diving pro freegana znamená zhruba tolik, co všechny ostatní antikonzumní adaptace dohromady a možná ještě víc.“ (Krupička, 2012, s. 30) Kliková a Brunclíková (2017, s. 32) poukazují poznámkou na to, že „Freegani jsou dumpsteři, ale ne všichni dumpsteři jsou freegani.“

3. Kritika dumpster divingu a freeganismu

Lze freeganismu a dumpster divingu něco vytknout?

Freegané, jejich konání ve formě dumpster divingu, a také samotní dumpster diveři¹⁶ vzdorují kapitalistickému systému při snaze vyhýbat se konzumaci v rámci kapitalistické logiky a fungovat jen z jeho přebytků. Aktérům dumpster divingu a freeganům se nelíbí nastavení celého kapitalistického systému, nicméně právě tento systém potřebují. Aby mohlo být cokoli vydumpsterováno, musí daný odpad vůbec vzniknout a být vyhozen. V oblasti vyhazování potravin, jelikož je dumpster diving také pojmut jakožto reakce na zacházení s potravinami v současné společnosti, je existence dané činnosti přímo závislá na přebytcích a plýtvání těmito potravinami, tedy kapitalistické společnosti (Kliková a Brunclíková, 2017). Krupička (2012) uvádí, že freeganské ideologii je nejčastěji vytýkáno, že žije jen z přebytků společnosti, kterou se snaží moralizovat. „Je to svým způsobem parazitický způsob života na prosperitě západní civilizace. Odsuzované materialistické založení a přehnaná spotřeba společnosti je právě tím, co freeganům umožňuje žít zvoleným nenáročným způsobem. Jde o paradox, kdy svou obživu zakládáte na procesech, které se snažíte sabotovat. Samotní freegané se pak musejí cítit rozpolcení, když na jedné straně je jim mdlo z množství surovin, jimiž se mrhá, a na druhé straně mají radost, že jejich supermarket opět vyhodil ty čokoládové dortíky.“ (Krupička, 2012, s. 33)

¹⁶ Jelikož jak bylo v [předchozí kapitole](#) psáno: „Freegani jsou dumpsterři, ale ne všichni dumpsterři jsou freegani.“ (Kliková a Brunclíková, 2017, s. 32)

Závěr

Alternativní, do jisté míry antikonzumně založené způsoby života jako je freeganismus či s ním spojovaný, v této bakalářské práci primárně představený fenomén, dumpster diving, jsou, a nejspíše budou, součástí současné, ve velké míře konzumní, společnosti. Autor se v práci pokusil představit tuto společnosti nepříliš známou aktivitu, která si mimo jiné klade za cíl snížit plýtvání obecně, konkrétněji například snížit plýtvání potravinami. Komparativním způsobem rešeršních, kompilačních metod a kritickou úvahou byla v této bakalářské práci témata, jež se vztahují právě k fenoménu dumpster divingu, představena.

Zabýváno se bylo také možnou definicí daného fenoménu, kdy dumpster diving lze označit za aktivitu, kdy si potraviny či jiné věci člověk neobstarává „tradičním“ způsobem, nicméně „netradičně“ hledá tyto potraviny a jiné věci v kontejneru. Z historického hlediska je možno hledat počátky dumpster divingu již v samotných počátcích života těch nejjednodušších organismů na planetě Zemi, nicméně za dobu, ve které se fenomén dumpster diving, jak jej známe dnes, prosadil, by bylo vhodné označit 18. století. Dumpster diverská komunita se sdružuje jak na internetových skupinách na sociálních sítích, demonstracích, workshopech či jiných různých akcích, tak její členové neméně využívají internetových nástrojů jako jsou online mapy, kam zaznamenávají vhodná místa k provozování této činnosti. Ze společenského hlediska je dumpster diving mnohdy spojován se statusem bezdomovectví, rozřazováním do třídních společností, nedostatkem či chudobou. Přestože se legislativa v České republice prozatím přímo dumpster divingem nezabývá, je tato činnost mnohdy klasifikována jako krádež, kdy logicky i dumpster diveři musí dbát pravidel platné legislativy, pokud nechtějí být ekvivaletně potrestáni. Při potápění se do kontejnerů na dumpster divingy mohou čekat nástrahy ve formě ostrých předmětů, plesnivých potravin či také zárodků různých nemocí. Dumpster diving mohou aktéři vykonávat z různých incentív ať již kvůli ušetření finančních prostředků, jejichž vyčíslení nemusí být vždy jasně zřetelné, či také kvůli incentívám hodnotovým anebo kvůli oběma zároveň. Obchody, které dumpster diveři „navštěvují“ za účelem nabytí majetku, si svůj odpad mnohdy zabezpečují tak, aby k němu dumpster diveři neměli přístup či aby pro ně již nebyl k užítku. Takto mohou jednat i z důvodů ušlých zisků, jelikož po nalezení zboží v kontejneru již není nutno obchod navštívit a dále dané zboží nakupovat. Pokud by dumpster diveři odpad z kontejnerů nevybírali, a tudíž by dále putoval na skládku, práce, energie a ostatní faktory potřebné při procesech výroby, distribuce atd. by byly nenávratně vyplývány, což by ústilo i

k dalším environmentálním dopadům. Aktérům dumpster divingu se nelíbí nastavení celého kapitalistického systému, jenž generuje přebytky, které dumpster diveři později nachází vyhozeny, nicméně paradoxně právě tento systém potřebují. Aby mohlo být cokoli vydumpsterováno, musí daný odpad vůbec vzniknout a být vyhozen.

Původně stanovené cíle, tedy uvedení na „světlo světa“ práci, jež se zabývá dumpster divingem v oblasti autorem vybraných okruhů, jež byla vypracována převážně za použití syntetické, rešeršní, kompilační a komparativní metody s primárním zaměřením se na území České republiky s doplněním zahraničních pohledů, se autor snažil přiblížit rozebráním právě výše zmiňovaných okruhů při zodpovězení jím, ke každé kapitole vybraným, otázkám.

Zdroje

Bedřich, A. (2009). Alternativní způsoby života v městském prostředí na příkladu dumpster divingu. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice.

Campbell, C. (1995). The Sociology of Consumption In MILLER, Daniel (ed.). Acknowledging consumption: a review of new studies. 1st pub. London: Routledge. s. 341. ISBN: 0415106885.

Campbell, C. (2005). The Romantic Ethic and the Spirit of Modern Consumerism. 3rd ed. York: Alcuin Academics. 301 s. ISBN: 1904623336.

ČTK - Česká Tisková Kancelář. (2018). Jak Slovinsko žije v míru se svými medvědy. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/relax/zvirata/jak-slovinsko-zije-v-miru-se-svyymi-medvedy_492313.html (Přístup dne: 7. leden 2019)

Douglas, M. (1966). Purity and Danger: An Analysis of Concept of Pollution and Taboo. London – New York: Routledge and Keegan Paul, s. 36. ISBN: 0415289955.

DvP - Dumpster v Praze. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/d/u/0/view?msa=0&mid=161j9SKVpin8UFHV7gUi9I7oT4NI&ll=50.078555874142175%2C14.542471122164216&z=11> (Přístup dne: 8. leden 2019)

Dumpstermap.org. The world-wide map for dumpster diving. Dostupné z: <http://dumpster-map.org/> (Přístup dne: 8. leden 2019)

Fb - DDCZ - Facebooková stránka Dumpster Diving Czech Republic. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Dumpster-Diving-Czech-Republic-594700907268738/> (Přístup dne: 8. leden 2019)

Fb – DDT - Facebooková stránka Dumpster Diving Trondheim. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/1185639704810813/> (Přístup dne: 8. leden 2019)

Fb – SDDFFFUK - Facebooková stránka Skipping | Dumpster Diving | Food For Free UK. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/1185639704810813/> (Přístup dne: 8. leden 2019)

Ferrell, J. (2005). Inside the Urban Uderground of Dumpster Diving, Trash Picking, and Street Scavenging. London – New Yor: New York University Press. ISBN: 0814727387

- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2011). Global food losses and food waste. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/mb060e/mb060e.pdf> (Přístup dne: 25. únor 2019)
- Friedemann, S.; Ottmar K.; Bromage, T. (2007) The Earliest Putative Homo Fossils, chapter 9 in: Winfried Henke, Ian Tattersall (eds.), Handbook of Paleoanthropology, pp 1611–1631, [doi:10.1007/978-3-540-33761-4_52](https://doi.org/10.1007/978-3-540-33761-4_52)
- Hoffman, J. (1993). The art and Science of Dumpster Diving, Port Townsend. ISBN: 158160550.
- Kliková, J.; Brunclíková, L. (2017). Dumpster diving: Mezi etikou a zákonem. Antropowebzin, 1-2 / 2017, s. 31-37.
- Knezovič. (1994). Kapesní anglicko-český a česko-anglický slovník; KPS a Fragment; 479 stran. ISBN: 8072000276.
- Kolařík, M. (2017) Meteor, Emoce a psychopati. Objev hrobky Tutanchamona. Zakázaný výzkum lidského vajíčka. Město chobotnic. Jak křemík porazil germanium. Jak se plíseň šíří chlebem? Český rozhlas. (podcast) Dostupné z: <https://prehravac.rozhlas.cz/audio/3943404> (Přístup dne: 13. leden 2019)
- Krupička, O. (2012). Únik ze vzorců spotřeby: alternativní městská spotřeba. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita v Brně.
- Kubátová, M. (2014). Kontím, fáráš, lovíme: Dumpster diving a symbolické hranice mezi čistým a nečistým. Diplomová práce. Univerzita Karlova.
- Leakey, M. G.; Fiebel, C. S.; Mcdoufall, I.; Walker, A. (1995). New four-million-year-old hominid species from Kanapoi and Allia Bay, Kenya. Nature, roč. 376, s. 565 - 571.
- Librová, H. (1994). Pestří a zelení: Kapitoly o dobrovolné skromnosti. Veronica: Brno. ISBN: 8085368188.
- Miles, S. (1998). Consumerism: a way of life. 1st pub. London: SAGE Publications. s. 174. ISBN: 0761952152.
- Partreidge, E.; Dalzell, T. (2007). The new Partridge dictionary of slang and unconventional English. London: Routledge. ISBN: 0415212588.

Poláček, M. (2016). Z popelnic za obchodem vzali prošlé jídlo. Policie je podezřívá z krádeže. iDNES, 11. červenec 2016. Dostupné z: https://www.idnes.cz/olomouc/zpravy/kradez-potravin-supermarket-prerov-popelnice-mladici.A160711_100410_olomouc-zpravy_mip (Přístup dne: 10. leden 2019)

Safire, W. (1998). On the Language; Up the Down Ladder. The New York Times Magazine, 15. listopad 1998. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1998/11/15/magazine/on-language-up-the-down-ladder.html?src=pm> (Přístup dne: 3. březen 2019)

Shantz, J. (2005). One person's garbage... Another person's treasure: dumpster diving, freeganism, and anarchy. Verb [online]. Vol. 3, no. 1, s. 9-19. Dostupné z: <http://citeserx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.603.1451&rep=rep1&type=pdf> (Přístup dne: 3. březen 2019)

Schlebusch, C. M.; Malmström, H.; Günther, T.; Sjödin, Per; C., Alexandra; E., Hanna; M., Arielle R.; Steyn, M.; Soodyall, H.; Lombard, M.; Jakobsson, M. (2017). Ancient genomes from southern Africa pushes modern human divergence beyond 260,000 years ago. [doi:10.1101/145409](https://doi.org/10.1101/145409)

Smatana, L. (2018). Prodejci musí nově nabízet jídlo potravinovým bankám. Senátoři si na zákon stěžují. iRozhlas, 8. leden 2018. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/potravinovy-potravinove-banky-prodejny-zakon-pokuta_1801081015_mos (Přístup dne: 22. únor 2019)

Státní zemědělská a potravinářská inspekce. (2015). Datum minimální trvanlivosti a datum použitelnosti. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1001188&docType=ART&nid=> (Přístup dne: 17. únor 2019)

Steffen, W.; Grindevald, J.; Crutzen, P.; McNeill, J. (2011). The Anthropocene: conceptual and historical perspectives. Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences. 369, s. 842-867. <http://doi.org/10.1098/rsta.2010.0327>

Šelmy.cz. (bez data). Jak se chovat v oblastech s výskytem medvěda. Dostupné z: <https://www.selmy.cz/medved/jak-se-chovat-v-oblastech-s-vyskytem-medveda/> (Přístup dne: 7. leden 2019)

Švaříčková, I. (2014). Sociální práce a udržitelný rozvoj na pozadí problému plýtvání jídlem, aneb jaký dopad má náš odpad. Bakalářská práce. Univerzita Karlova.

Tashiro, T.; Ishida, A.; Hori, M.; Igisu, M.; Koike, M.; Méjean, P.; Takahata, N.; Sano, Y.; Komiya, T. (2017). Early trace of life from 3.95 Ga sedimentary rocks in Labrador, Canada. Nature[online]. Macmillan Publishers Limited, 27. září 2017. Svazek 549, čís. 7673, s. 516–518. ISSN 1476-4687. DOI:10.1038/nature24019

Tibbetts J. (2013). Freegans risk the hazards of dumpster diving. CMAJ. 2013;185(7): s. 281-2.

Trashwiki.org. (bez data) Dostupné z: http://trashwiki.org/en/Main_Page (Přístup dne: 8. leden 2019)

Zachranjidlo.cz (bez data). Paběrkování. Dostupné z <https://zachranjidlo.cz/paberkovani/> (Přístup dne: 24. únor 2019)

Vyhláška č. 93/2016 Sb. (2016). Vyhláška o Katalogu odpadů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-93> (Přístup dne: 7. leden 2019)

Zákon č. 185/2001 Sb. (2016). Zákon odpadech a o změně některých dalších zákonů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-185> (Přístup dne: 10. leden 2019)

Zákon č. 40/2009 Sb. (2016.) Trestní zákoník. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40> (Přístup dne: 10. leden 2019)